

CZU: 372.41/.461

DOI: 10.36120/2587-3636.v17i3.79-89

INTERCONEXIUNEA – PRINCIPIU SEMNIFICATIV ÎN FORMAREA COMPETENȚELOR LINGVISTICĂ, DE CITIRE ȘI Scriere LA ELEVII MICI

Valentina BOTNARI, dr., prof. univ. interim., Catedra PEP, UST

Niva SHTRAL, dr., director

Institutul de dezvoltare a cadrelor didactice din Israel

Rezumat. Competențele de citire, scriere și lingvistică evoluează ontogenetic paralel și complementar, condiționându-se reciproc în ascensiune. În cazul elaborării tehnologiilor de formare a competențelor nominalizate, incontestabil, particularității firești nominalizate se solicită a i se oferi plus valoare. Plasarea interconexiunii la statut de principiu și găsirea soluțiilor tehnologice pertinente în respectarea acestuia pentru formarea competențelor de citire, scriere și lingvistică facilitează evoluția progresivă a acestora. Modelul Pedagogic HIVE de formare interconexă a competențelor lingvistică, de citire și scriere la elevii de vârstă școlară mică prezintă un concept praxiologic de realizare a principiului interconexiunii, validat prin Programului de intervenție cu nucleee valorice: strategiile „cheia magică” și „puterea cititorului”.

Cuvinte-cheie: interconexiune, competență de citire, competență de scriere, competență lingvistică.

INTERCONNECTION - SIGNIFICANT PRINCIPLE FOR TRAINING LINGUISTIC, READING AND WRITING SKILLS TO SMALL STUDENTS

Abstract. Ontogenetically the reading, writing and linguistic competences evolve in parallel and complementary, conditioning each other in ascension. It goes without saying that when developing the technologies for the training of the above-mentioned competences, the nominated natural particularity is requested to be offered additional value. Placing the interconnection at the status of principle and finding the relevant technological solutions for respecting this principle in the training of reading, writing and linguistic skills facilitates their progressive evolution. The HIVE Pedagogical Model of interconnected training of linguistic, reading and writing skills of small school age students presents a praxiological concept to realize the principle of interconnection validated through the intervention Program with the core values: the „magic key” and „reader power” strategies.

Keywords: interconnection, reading proficiency, writing proficiency, language proficiency.

Deținerea limbii materne este prioritar desemnată prin competențele lingvistică, de citire și scriere, ce au prezentat dintotdeauna o preocupare specială a educației personalității în devenire. Formarea la copii a competențelor anterior nominalizate constituie probleme de rezonanță majoră pentru învățământul modern, dat fiind faptul că vizează fenomene care demarează și se derulează continuu cu mult timp înainte de începerea studiilor formale în școală [8; 28].

Conform abordării contemporane unanim acceptată în domeniu, este vorba de un proces perpetuu, de life-learning în care pedagogul deține poziția cheie, oferind sprijinul pertinent în depășirea situațiilor dificile inevitabile cu care se confruntă copilul, facilitând, astfel, progresul acestuia.

Copilul evoluează concomitent în deținerea competenței lingvistice, de citire și scriere, care se dezvoltă în reciprocitate și se exercită în realitatea cotidiană firească a copilului. Copiii învață să citească și să scrie îmbunătățindu-și simultan și competența

lingvistică, or în procesul achiziționării limbii scrise copiii însușesc literele, asimilează noi cuvinte, formulează varii tipuri de propoziții care devin treptat unități semnificative fiind aplicate, în ultimă instanță, pentru a transmite, dar și recepta conștient mesajele [24, p.90].

În contextul tratării problemei formării competențelor de citire și scriere, la etapa actuală se utilizează termenul de literație, concept preluat din literatura pedagogică anglo-saxonă, mai ales din cea nord-americană. De asemenea, în majoritatea sistemelor educaționale din lumea întreagă, există ideea potrivit căreia prima dată elevii învață să citească și să scrie, iar apoi citesc și scriu pentru a învăța. De fapt, acestea sunt două procese concomitente și care se susțin reciproc: pe măsură ce elevii citesc mai bine, sunt mai capabili să învețe din ceea ce citesc. Pe măsură ce învață din ceea ce citesc, în mod natural își îmbogățesc cunoștințele, vocabularul și aplică abilitățile de citire la o diversitate mai largă de materiale scrise [29, p.7].

Nivelul de literație este considerat actualmente un indicator al competitivității internaționale a unei țări. Studiile comparative internaționale ale competenței de citire a elevilor, cum ar fi PISA (The Programme for International Student Assessment – Programul Internațional pentru Evaluarea Elevilor) și PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study – Progrese în Studii Internaționale ale Literației), sunt luate în considerație cu multă seriozitate de guverne.

Problema abordării învățării integrative a lecturii, prin încorporarea tuturor componentelor cheie: decodarea, citirea diacritică, precizia în recunoașterea și citirea cuvintelor, fluența cititului, încurajarea scrisului, cultivarea limbii și antologia obiectivă au fost studiate de: F. Smith, D. Poulsen, E. Kintsch, W. Kintsch, D. Premack, V. Molan [16], C. Munteanu, E. Munteanu [17], I. Gantea [12] etc.

Problema caracteristicilor lingvistice care se schimbă în funcție de genurile ce definesc circumstanțele comunicării scrise a fost studiată de D.S.McNamara, S.A. Crossley, P.M. McCarthy.

Aspectele legate de îmbogățirea lexicului și învățarea concomitentă a limbajului scris au fost cercetate de E. Shatil, D.I. Share, I. Levin, V. Botnari, D. Stah [7].

Abordarea holistică în formarea competenței se atestă în lucrările V. Botnari [2;3;4].

Problema continuității în formarea competențelor lingvistice ale copiilor de vârstă preșcolară mare și școlară mică a fost elucidată de cercetătorii V. Botnari [5]; V. Mîslițchi [5].

Problema formării conexe a diverselor categorii de finalități este abordată în lucrările savanților din Republica Moldova: L. Cuznețov [9], D. Patrașcu [19] V. Goraș-Postică [14], V. Andrițchi, T. Callo [1], A.Potâng, V. Botnari [20], N. Garștea [13] etc.

În Republica Moldova premisele formării competenței de citire și scriere se formează în instituția preșcolară, începând cu 2008 finalitățile specifice competenței respective fiind transpuse în aria curriculară Dezvoltarea limbajului și a comunicării.

Aceasta argumentează perspectiva formării competenței de citire și scriere în interconexiune cu cea lingvistică. Însă suportul metodic pentru o atare intenție rămâne să fie încă modest.

În sistemul educațional din Israel, achiziția competenței de a citi se realizează în grădiniță, în timp ce procesele de achiziție a scrierii sunt realizate formal în clasa întâi [28]. Copiii sunt interesați de scriere și experiența acestora înainte de a ajunge într-un cadru de studiu formal, pregătirea pentru scris debutând în grădiniță. Prin urmare, această tendință trebuie cultivată constant prin crearea contextelor facile de exersare a mâinii și ochiului pentru scris. Inițial, procesul de scriere la copii nu vizează scrierea standard convenită, ci reflectă inițierea în „a ști să faci”, cunoaștere ce este monitorizată pentru a progresa continuu.

Analiza practicii educaționale de formare la elevii mici a competențelor de a citi și a scrie atestă respectarea anumitei interdependențe în formarea acestora, nu însă și în formarea competenței lingvistice, fapt care contrazice raționamentelor privind intercon condiționarea progresului concomitent a celor trei competențe nominalizate.

Interconexiunea vizează conectarea numeroaselor elemente care acționează ca un întreg, implică raporturi de interdependență, de similitudine între obiecte sau idei. Conceptul conexiune introduce, în folosirea sa curentă, o nuanță dinamică, făcând referire la relațiile structurale și/sau funcționale care unesc două sau mai multe obiecte concrete sau entități abstracte și este utilizat în domeniul științelor cognitive pentru a desemna relațiile între elementele unui sistem de tratare; se află la originea denumirii conexiunism dată curentelor de cercetare care au drept obiectiv o modelare a sistemelor cognitive ce joacă un rol semnificativ în conectivitatea între elementele unei rețele, în funcționarea eficientă a acesteia [11, p.167].

În contextul Cadrului european al calificărilor, competența este descrisă din perspectiva responsabilității și autonomiei. Competența reprezintă o caracteristică individuală sau colectivă de a selecta, mobiliza, combina și utiliza eficient, într-un context dat, un ansamblu integrat de cunoștințe, abilități și atitudini. Ca ansambluri integrate de cunoștințe, abilități și atitudini de aplicare, operare și transfer al achizițiilor, competențele permit desfășurarea cu succes a unei activități, rezolvarea eficientă a unei probleme sau a unei clase de probleme/situații. Competențele au componente cognitive/intelectuale, afectiv-atitudinale și psihomotorii; utilizează, integrează și mobilizează cunoștințe, resurse cognitive, dar și afective și contextuale pertinente, pentru a trata cu succes o situație, însă nu se confundă cu aceste resurse [15, p.78].

Aderăm la ideile cercetătorilor V. Botnari și V. Mîslițchi în viziunea căroa competența lingvistică are două perspective de interpretare: una generală și alta specială.

Din perspectiva generală, competența lingvistică reprezintă o integralitate imanentă a sistemului fonetic, lexical și gramatical al limbii, care solicită mobilizarea motivată a unui ansamblu structurat de cunoștințe, capacități și atitudini ce se află în relație de

interdependență și se manifestă prin influențe reciproce din moment ce personalitatea își propune să atingă scopul comunicării.

Din perspectivă specială, competența lingvistică reprezintă o integralitate imanentă a achizițiilor specifice fenomenului lingvistic concret selectate de subiect (cunoștințe, capacități, atitudini) care se află în relație de interdependență și se manifestă printr-o modalitate inedită din moment ce acesta are intenția de a codifica exact și precis mesajul [6, p. 87].

Actualmente competența de citire este interpretată drept un tip de competență ce presupune derularea proceselor mentale de conferire a sensului și de interpretare a cuvântului scris. Citirea reprezintă abilitatea intelectuală ce presupune prezentarea corectă, clară și expresivă a cuvintelor, concomitent cu decodificarea sensului acestora; are la bază corelarea conștientă grafem-fonem [10, p.204].

Citit-scrisul reprezintă procesul complex de decodificare și redare grafică a textului scris, care presupune cunoașterea sunetelor și literelor limbii: pronunție corectă, corelarea sunetului cu litera/grupul de litere corespunzător, înțelegerea sensului celor citite.

Forarea competenței de scriere presupune derularea unui proces complex, mult mai dificil decât cel al citirii. Dificultatea constă în faptul că scrisul nu se reduce la recunoașterea fonemelor și a grafemelor, ci realizează sintetizarea combinațiilor complexe ale semnelor grafice și reproducerea lor corectă și estetică.

Reieșind din faptul că scrierea este un proces cognitiv complex, savanții își exprimă opiniile privind diverse perspective ale acestuia, în special opinări cu referire la sistemul scriptic și sistemul discursului scris, precum: structuri și genuri, vocabular și sintaxă, ortografie și punctuație. Pentru ca elevii să poată alege logic și conștient conținuturile scrise, modul în care ele sunt organizate, vocabularul și registrul lingvistic adecvat scopului pentru care scriu și pentru destinatarii lor, este necesară multă experiență în scriere în diferite contexte, varii subiecte și genuri.

În majoritatea sistemelor educaționale din lumea întreagă, există idea potrivit căreia prima dată elevii învață să citească și să scrie, iar apoi citesc și scriu pentru a învăța. De fapt, acestea sunt două procese concomitente și care se susțin reciproc: pe măsură ce elevii citesc mai bine, sunt mai capabili să învețe din ceea ce citesc.

Pe măsură ce învață din ceea ce citesc, în mod natural își îmbogățesc cunoștințele, vocabularul și aplică abilitățile de citire la o diversitate mai largă de materiale scrise [29, p.7].

În concluzie, menționăm că rezultatele atestate în studiile teoretice demonstrează prezența simultaneității și recursivității prezente în citirea comprehensivă și scrierea corectă, ce au ca referențial prestația lingvistică a subiectului implicat în însușirea proceselor complexe nominalizate.

Citirea și scrierea sunt procese care se completează reciproc și se axează pe comprehensiunea celor citite, reproducerea orală și grafică a mesajelor. Cercetarea

întreprinsă de noi a demonstrat că respectarea interconexiunii în formarea competențelor lingvistice, de citire și de scriere la elevii din învățământul primar asigură progresul competențelor de citire și scriere, în special, dacă formarea acestora se efectuează simultan și în corelație cu formarea competenței lingvistice. Prin urmare, cadrul didactic trebuie mai întâi să predea sunetele, literele, iar în timpul următorului stadiu să aplice exerciții de citire și să se focalizeze pe interpretarea și înțelegerea mesajului scris, dezvoltarea abilităților de înțelegere a textului, exersând în același timp competența lingvistică.

Studierea aspectelor limbii scrise și citite concomitent cu dezvoltarea competenței lingvistice este în același timp un proces în care un aspect îl sprijină pe celălalt. Achiziția abilității de a scrie necesită, în același timp, un control al cartografierii grafice-fonemice automate a limbii și strategii de înțelegere a semnificației conținuturilor și ideilor scrise. Astfel, pentru a putea produce corect un discurs scris, copiii trebuie să înțeleagă limba vorbită și forma scrisă a limbii lor [27]. Cu cât citești mai mult, cu atât mai mare este progresul în scris și cu cât scrii mai mult, cu atât crește progresul în citire.

Scopul urmărit de noi a vizat formarea concomitentă a competențelor lingvistice, de citire și scriere la elevii de vârstă școlară mică. În vederea realizării scopului cercetării, a fost elaborat Modelul Pedagogic HIVE de formare interconexă a competențelor lingvistice, de citire și scriere la elevii de vârstă școlară mică.

Conform teoriei conexioniste a lui E.L. Thorndike, mintea (mind) apare ca un sistem de conexiuni (connection system) care formează continuu legături între stimuli (situații), astfel încât cunoștințele, sentimentele, dorințele și comportamentele umane alcătuiesc un întreg care rezultă din numeroasele ajustări ale asociațiilor Stimul-Răspuns de-a lungul întregii vieți. Din teoria dată E.L. Thorndike a derivat un șir de legi, valorice pentru actuala cercetare: legea stării de pregătire (readiness), legea exercițiului (Law of Exercise), legea efectului, legea apartenenței [apud 18, p.17].

Cercetătorii Ph. Jonnaert, M. Ettayebi, R. Defise vorbesc despre existența a trei faze de constituire a competenței: deconstrucția, construcția și reconstrucția. Deconstrucția presupune punerea în discuție a unor cunoștințe, puncte de vedere, convingeri, credințe, mentalități, reprezentări individuale sau colective referitoare la realitate și la cunoașterea acesteia. Construcția este procesul prin care cei ce învață construiesc sensuri și semnificații proprii ale realității percepute, obțin cunoștințe pe care le nuanțează afectiv, le verifică viabilitatea și aderă la ele. Reconstrucția este, de fapt, o nouă construcție ce reflectă schimbarea structurală produsă în experiențele de cogniție a subiectului, în modurile de interpretare a realității, în strategiile de rezolvare a problemelor, în comportamentele și în conduita subiectului [15, p.101].

În elaborarea Modelului Pedagogic am ținut cont de sugestiile strategice enunțate anterior și recomandările Ministerului Educației din Israel cu privire la implementarea obiectivelor studierii limbii ebraice la clasa întâi, în care sunt precizate componente ce

necesită a fi abordate în timpul predării scrierii la clasele primare. În Modelul elaborat de noi acestea vizează dimensiunile interconexiunii și se referă la: elaborarea unui text scris; oportunități de scriere; organizarea predării; mijloacele de învățământ; parteneriatul cu părinții; feed-back și observație (Figura 1.).

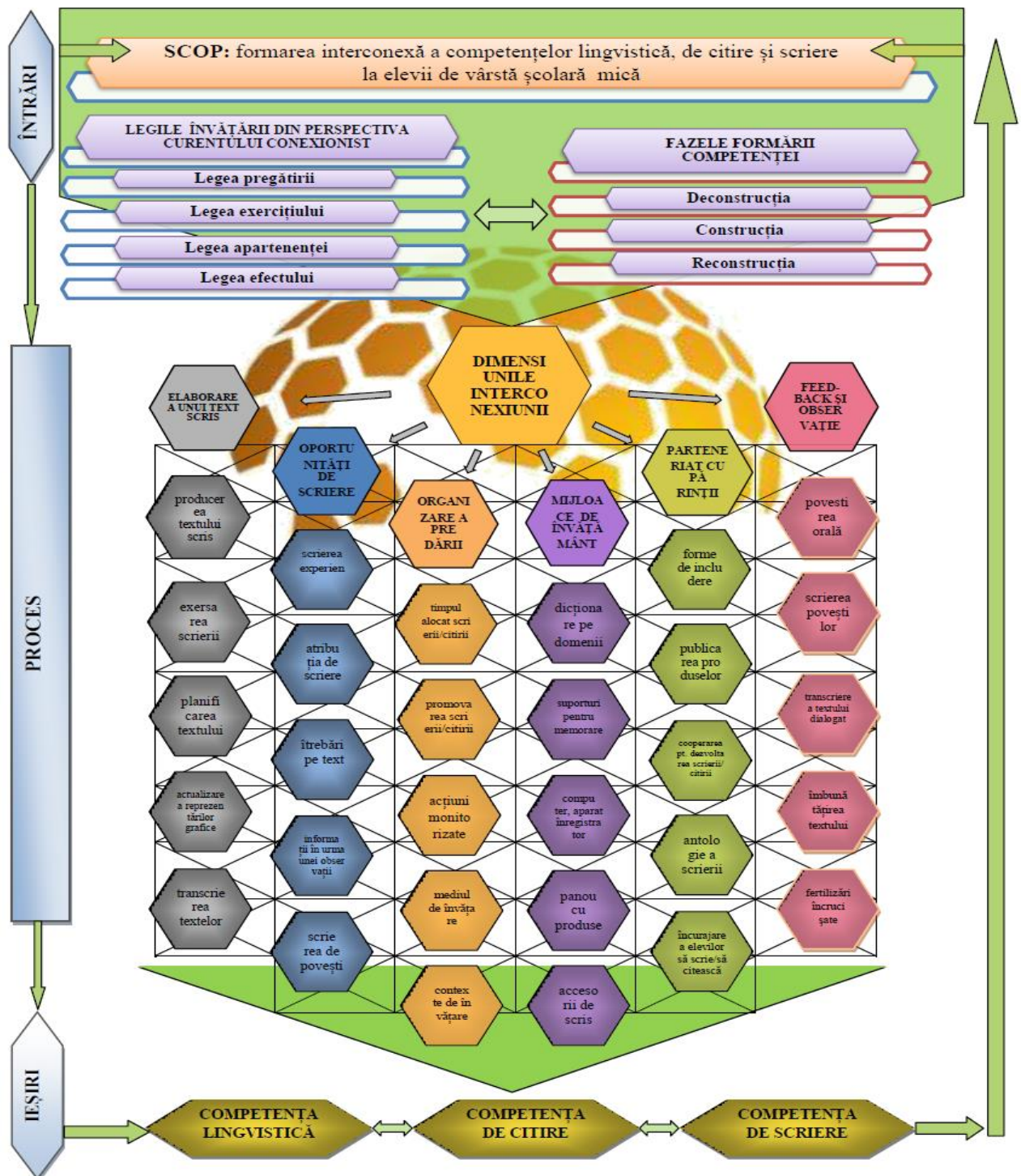

Figura 1. Modelul Pedagogic HIVE de formare interconexă a competențelor lingvistice, de citire și scriere la elevii de vârstă școlară mică

În baza rezultatelor obținute la etapa de diagnosticare, în vederea eficientizării performanțelor elevilor a fost aplicat un program de intervenție pentru dezvoltarea competențelor lingvistice, de citire și scriere, elaborat în baza Modelului Pedagogic

HIVE, care a vizat trei direcții de acțiune: 1) perfecționarea sistemului de formare profesională continuă a cadrelor didactice, 2) monitorizarea rezultatelor elevilor pe tot parcursul experimentului; 3) ralierea timpului pentru obținerea performanțelor la ritmul propriu de învățare al elevilor.

Sistemul de instruire a învățătorilor a fost perfecționat prin completarea specială a conținutului curricular, reorganizarea timpului și formelor de instruire a cursanților. În acest context, formarea continuă a cooptat forme diferite de predare: individuală, de grup, frontală. Cadrele didactice s-au ocupat de predarea scrierii pe tot parcursul zilei școlare și la fiecare disciplină.

Pedagogii au inițiat diferite contexte de scriere acordând, în același timp, atenție cititului, scrierii corecte și exersării competenței lingvistice în diverse forme, au creat situații educaționale speciale ce solicitau implicarea elevilor în comunicare verbală și scrisă, fapt ce a facilitat progresul concomitent al competențelor lingvistice, de citire și scriere. Dezvoltarea competenței de scriere a vizat: producerea textului scris; exersarea scrierii; planificarea textului; actualizarea reprezentărilor grafice; transcrierea textelor etc. S-au asigurat varii oportunități de scriere: scrierea experiențelor; atribuția de scriere; întrebări pe baza textului; informații în urma unei observații; scrierea de povești.

Organizarea predării s-a axat pe următoarele aspecte: timpul alocat scrierii și citirii; promovarea scrierii/citirii; acțiuni monitorizate; mediul de învățare; contexte de învățare.

Mijloacele de învățământ utilizate au fost: dicționare pe domenii; suporturi pentru memorare; computer, aparat înregistrator; panou cu produse; accesoriile de scris.

Părinții au fost parteneri în procesul de formare prin interconexiune a competențelor nominalizate. Parteneriatul cu părinții s-a realizat prin diverse forme de includere a acestora în activitățile organizate cu copiii, publicarea produselor; cooperarea pentru dezvoltarea scrierii și citirii; antologie a scrierii; încurajarea elevilor să scrie și să citească.

Dintre intervențiile cu impact maxim asupra optimizării procesului de formare interconexă a competențelor lingvistice, de citire și scriere la elevi nominalizăm cooperarea părinților în formarea la copii a competenței de scriere, prin explicarea importanței respectivului proces, includerea părinților în încurajarea și reconfortarea copilului lor pentru scrierea și publicarea de materiale și instrucțiuni, care a permis cadrului didactic să utilizeze mijloace de învățământ precum: avizierul, panoul cu scrierea de felicitări pentru zilele de naștere, afișier cu alocarea locului pentru publicarea de produse. Am pus accent pe motivarea părinților de a participa în mod activ la dezvoltarea scrierii copilului, menționând importanța scrierii, includerea lor în încurajarea și susținerea copilului lor pentru scrierea și publicarea de materiale, descrierea proceselor de învățare a scrierii în clasă și prezentarea produselor scrierii elevilor, de exemplu: prin prezentarea unei antologii a scrierilor copiilor lor, publicarea și distribuirea poveștilor scrise de elevi etc.

Importante în organizarea predării pentru învățarea eficientă și consecventă a scrierii au fost contextele în care cadrul didactic a alocat un anumit timp pe zi pentru scriere și a asigurat activități de monitorizare a scrierii corecte. Experimentatorul a creat oportunități de scriere și diferite activități care au fost relevante pentru copil și care i-au solicitat exersarea abilităților de scriere precum: scrierea experiențelor din excursii, impresiile dintr-o piesă de teatru, povești, invitații etc. Totodată, elevii au fost încurajați să producă în scris varii texte, în timp ce a pedagogul a îndrumat organizarea și planificarea editării acestora; a inițiat învățarea prin colaborare în baza unui text și a furnizat un feedback eficient în urma scrierii. De asemenea, s-a pus accent pe ideea ca învățătorii să discute cu elevii despre text, să întărească achizițiile corect formate, să indice puncte pentru promovarea produsului și planificarea unui nou produs în același mod; să întrețină în macrogrup o discuție constructivă în baza unui text cu scopul învățării prin experiență și cooperare.

Programul de intervenție elaborat în baza Modelului Pedagogic HIVE a respectat prevederile documentului național: Programul de predare pentru implementarea obiectivelor studierii limbii ebraice în clasa întâi. Programul elaborat a vizat formarea interconexă a competențelor lingvistică, de citire și scriere, cu intervenții educaționale speciale pentru asigurarea progresului concomitent al competențelor nominalizate.

Implementarea Programului de intervenție bazat pe Modelul Pedagogic HIVE s-a raliat la două strategii de bază atestate în practica pedagogică din Israel: „Cheia magică” și „Puterea cititorului”.

Strategia „Cheia magică” cuprinde un conținut modern al cărui scop este să formeze la elevii de clasa întâi competențele de citire și scriere de bază. Strategia dată evidențiază valoarea discursului vorbit, predarea alfabetului, consolidarea fluentei citirii și înțelegerii conținuturilor citite; integrează avantajele metodei fonetice pentru însușirea limbii în ansamblul ei și oferă o modalitate unică și eficientă de predare și învățare a citirii. Ca parte a strategiei, există texte integrate pe care elevii le pot citi singuri și texte destinate ascultării în vederea înțelegerii acestora. Scopul strategiei este formarea competențelor de citire și scriere de bază la elevii din clasa întâi, confruntarea lor cu structurile de bază ale limbii, în timpul utilizării unor texte de calitate de diferite genuri. Strategia cultivă discursul literar, consolidează fluența citirii și promovează înțelegerea citirii prin accentuarea semnificației lexemei citite și dezvoltarea vocabularului. În strategia nominalizată se pune accent pe particularitățile mediului de învățare și organizarea eficientă a predării, iar în vederea realizării obiectivelor însușirii eficiente a limbii ebraice a apărut necesitatea de a elucida timpul alocat predării, în special cel rezervat pentru feedback și observație, producerea textului scris și oferirea oportunităților de scriere.

Strategia „Puterea cititorului” este caracterizată prin metacogniție. Principiul central al acestei strategii este înțelegerea sensului și semnificației cuvântului citit, dar și decodificarea mesajului. S-a demonstrat că obiectivele care stau la baza facilitării și

consolidării literației se realizează cu succes prin asigurarea unui mediu de învățare adecvat și predarea planificată și explicită a conținuturilor.

Feed-back-ul și observația curentă prezente continuu pe parcursul derulării programului au vizat: povestirea orală; scrierea poveștilor; transcrierea textelor dialogate; îmbunătățirea textelor propuse; asociații încrucișate.

La sfârșitul programului de intervenție, a fost administrată a doua baterie de teste în raport cu elevii implicați în experiment, în vederea evaluării nivelului competențelor lingvistice, de citire și scriere.

Concluzii

Posedarea valorilor culturale, atestarea unui nivel de educație, presupune, în mod firesc, cel puțin, deținerea competențelor de scriere și citire, interconectate cu cea lingvistică.

Interconexiunea reprezintă un sistem de conexiuni care formează continuu legături, raporturi de interdependență, de similitudine între numeroase elemente care acționează ca un întreg [26, p.182-190].

Evoluția ontogenetică firească a personalității copilului înregistrează de timpuriu achiziționarea valorilor, implicit competența lingvistică, simultan preachițiții comune, dar și particulare pentru competența de citire și scriere.

Strategiile existente atestate în teoria și practica de formare a competențelor lingvistice, de citire și scriere nu pun accentul în măsură suficientă pe formarea interconexă a competențelor nominalizate.

Rezultatele constatative denotă un nivel diferit al deținerii de către elevii de vârstă școlară mică a competențelor lingvistice, de citire și scriere [22, p.507-511].

Modelul Pedagogic HIVE elaborat de noi certifică metodologia procesului de formare interconexă a competențelor lingvistice, de citire și scriere [24, p.72-79].

Respectarea fazelor formării competenței - deconstrucția, construcția, reconstrucția - asigură progresul competențelor lingvistice, de citire și scriere de la nivelul competenței acțional-situaționale, la cel de reflectare și explicare, apoi la competență conceptualizată și generalizată.

Respectarea legilor învățării din perspectiva curentului conexiionist: legea pregătirii, legea exercițiului, legea apartenenței, legea efectului facilitează formarea interconexă a competențelor lingvistice, de citire și scriere la elevii de vârstă școlară mică.

Rezultatele experimentului formativ organizat denotă funcționalitatea Modelului Pedagogic HIVE în cadrul Programului de intervenție axat prioritar pe implementarea strategiilor „Cheia magică” și „Puterea cititorului” [23, p.197-205].

Bibliografie

1. Andrițchi V., Callo T. Educația centrată pe elev. Ghid metodologic. Chișinău: Print-Caro SRL, 2010.

2. Botnari V. Competența de a învăța – un megarezultat educațional. În: Formarea competenței de învățare la elevi. Materialele Conf. științifico-practice. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2013. p.4-8.
3. Botnari V. Paradigma formării competențelor profesionale la studenți. În: Schimbări de paradigmă în teoria și practica educațională. Chișinău: CEP USM, 2009, vol. III, p. 187-191.
4. Botnari V. Paradigma holistică – reper metodologic în studierea competenței profesionale. În: Studia Universitatis, 2009, nr. 6 (26). p. 97-100.
5. Botnari V., Mîslițchi V. Continuitatea în formarea competențelor lingvistice la copiii de vârstă preșcolară mare și școlară mică. Partea I. În: Revista de proprietate intelectuală Intellectus, nr.1, 2013. p. 66-72.
6. Botnari V., Mîslițchi V. Linguistic competence: Psychopedagogical and cognitive processes approaches. In: Romanian Journal of School Psychology, 2012. volume 5, nr. 9, p. 86-99.
7. Botnari V., Stah D., Roșca E. Aprofundarea lexicului copiilor - preocupare a educației de calitate. În: Limbă. Etnie. Comunicare. Materialele Conferinței Științifice Internaționale. Comrat: US Comrat, 2015. p.58-65.
8. Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova. Ed. a II-a. Chișinău: Cartier, 2008. 96 p.
9. Cuznețov L. Personalitatea micului școlar: elemente de metacogniție și autoreglare a învățării. În: Tradiție și modernitate. Dialogul generațiilor. Materialele Conferinței științifico-practice naționale cu participare internațională. Ch., 2014, vol. I, p. 8-13.
10. Dicționar praxiologic de pedagogie. Coord. M. Bocoș. Vol. 1: A-D. Pitești: Paralela 45, 2016. 374 p.
11. Doron R., Parot F. Dicționar de psihologie. București: Humanitas, 2007. 886 p.
12. Gantea I., Marin M. ș.a. Perspective de modernizare a standardelor și a curriculumului școlar pentru învățământul primar. În: Modernizarea standardelor și curriculei educaționale – deschidere spre o personalitate integrală. Chișinău: Print-Caro SRL, 2009. p.73-85.
13. Garștea N. Formarea competențelor profesionale la studenții pedagogi în contextul noilor educații. Chișinău: Ed. Garomond-Studio SRL, 2009. 200 p.
14. Goraș-Postică V., Botezatu M. Psihopedagogia comunicării. Chișinău: CEP USM. 2015. 148 p.
15. Jonnaert Ph., Ettayebi M., Defise R. Curriculum și competențe: un cadru operațional. Cluj-Napoca: Editura ASCR, 2010.
16. Molan V., Bizdună M. Pedagogia învățământului primar și preșcolar. Didactica limbii și literaturii române. MEC, Proiectul pentru învățământul rural, 2006. 143 p.
17. Munteanu C., Munteanu E. Ghid pentru învățământul preșcolar: O abordare din perspective noului curriculum. Iași: Polirom, 2009. 259 p.

18. Negreț-Dobridor I., Pânișoară I. Știința învățării: de la teorie la practică. Iași: Polirom, 2008. 254 p.
19. Patrașcu D., Vinnicenco E. Tehnologii educaționale în învățământul primar: aplicații practice. Ghid metodologic Chișinău: Garomont-Studio, 2016. 84 p.
20. Potâng A., Botnari V. Antrenamentul competențelor comunicative. Culegere de teste, tehnici, exerciții pentru studenți. Chișinău: CEP USM, 2013. 134 p.
21. Shatil E., Share D.L., Levin I. On the contribution of kindergarten writing to grade 1 literacy: A longitudinal study in Hebrew. In: Applied Psycholinguistics, 2000, 21.1, p.1-21.
22. Shtral N. Correct reading, comprehension and verbal language skills as a function of reading skills teaching approach. În: Educația pentru dezvoltare durabilă: Inovație, competitivitate, eficiență. Materialele Conferinței științ. internaționale. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 2013. p. 507-511.
23. Shtral N. Identifying the correlation between reading, writing and linguistic competences. În: Prerogativele învățământului preuniversitar și universitar în contextul societății bazate pe cunoaștere. Materialele Conferinței științ.-metodice. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2014. p. 197-205.
24. Shtral N. Parallel development of language skills components to elementary school pupils. Dezvoltarea paralelă a componentelor competenței lingvistice a elevilor de vârstă școlară mică. În: Artă și educație artistică, Revistă de cultură, știință și practică educațională, 2015, nr. 1 (25). p. 72-79. ISSN 1857-0445.
25. Shtral N. Success is the driving force for pleasure from reading amongst children. În: Educația din perspective valorilor: Idei, concept, modele. Materialele Conferinței internaționale. Alba-Iulia: Universitatea „1 Decembrie 1918”, 2013. p.243-246.
26. Shtral N., Botnari V. Efectele strategiilor acționale de formare la elevii mici a competențelor lingvistice, de citire și scriere în contextul respectării interconexiunii. În: Reconceptualizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva interconexiunii învățământului modern general și universitar. Materialele Conferinței științ.-practice naționale cu participare internațională. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2017. p. 182-190.
27. Vygotsky L.S. Mind in society: The development of higher psychological processes. Harvard university press, 1980. 159 p.
28. http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Tochniyot_Limudim/Chinuch_Leshoni/TochnitLimudim/rechivim. Ministry of Education, Jerusalem, Literacy in first grade – a guide for a teacher in Primary state school, studyprograms,1998 (vizitat la data de 31.01.2015).
29. http://www.anpro.ro/html/date/rc_2015_3_sumar.pdf. Kovacs M. Dezvoltarea competențelor de literație în toate disciplinele de studiu – un imperativ (vizitat la data de 24.08.2017).